

125897 - تشهد اخیر را فراموش کرده و سلام داده است

سوال

حکم نماز کسی که برای تشهد پایانی نشستہ ولی لفظ تشهد را فراموش کرده چیست؟

پاسخ مفصل

اولاً:

تشهد پایانی و نشستن برای آن دو رکن از ارکان نمازند که نماز بدون آنها درست نیست.

در **«زاد المستقنع»** در بیان ارکان نماز آمده است: **«و تشهد پایانی و نشستن برای آن»**.

شیخ ابن عثیمین . رحمه الله . در شرح آن می گوید: «این سخن وی که **«و تشهد پایانی»** این رکن دهم از ارکان نماز است.

دلیل آن حدیث عبدالله بن مسعود . رضی الله عنه . است که گفت: **«ما پیش از آن که تشهد بر ما فرض شود می گفتیم: السلام علی الله من عباده (سلام بر الله از سوی بندگانش) السلام علی جبرائیل و میکائیل (سلام بر جبرئیل و میکائیل) السلام علی فلان و فلان»** (به روایت دارقطنی با سند صحیح). شاهد در این حدیث، لفظ **«پیش از آن که تشهد بر ما فرض شود»** است.

حال اگر کسی بگوید: تشهد اول هم تشهد است اما با این حال پیامبر . صلی الله علیه وسلم . آن را ترک گفت و با سجده سهو جبران کرد و این حکم واجبات است [که در صورت فراموشی با سجده سهو جبران می شوند] مگر تشهد دوم مانند تشهد اول نیست؟

پاسخ: نه، زیرا اصل بر این است که هر دو تشهد فرض بوده اما تشهد اول بر اساس سنت از فرض بودن خارج شده چرا که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . وقتی [از روی سهو] ترکش کرد آن را با سجده سهو جبران کرد، در نتیجه تشهد دوم بر همان فرض بودن خود است و رکن باقی می ماند.

و آن جا که می گوید: **«نشستن برای آن»** این رکن یازدهم از ارکان نماز است، یعنی نشستن برای تشهد پایانی، یعنی اگر فرض کنیم که از سجده بلند شود و تشهد را ایستاده بخواند برایش کافی و مجزی نیست زیرا یک رکن را ترک کرده، یعنی نشستن برای تشهد را و باید حتما بنشیند و خود تشهد هم در حال نشستن باشد، زیرا گفته

است «و نشستن برای آن» بنابراین نشستن را به تشهد نسبت داده تا از آن فهمیده شود که تشهد باید در خود نشستن ادا شود» (الشرح الممتع: ۳/ ۳۰۹).

ثانیا:

قاعده در مورد کسی که رکنی از ارکان نماز را ترک کرده این است که لازم است آن را انجام دهد وگرنه نمازش صحیح نیست.

شیخ ابن عثیمین . رحمه الله . می گوید: «ارکان، لازم تر و مورد تاکیدتر از واجب است اما با آن از این جهت متفاوت است که رکن با سهو ساقط نمی شود و واجبات با سهو ساقط می شود و سجود سهو آن را جبران می کند به خلاف ارکان؛ برای همین کسی که رکنی را فراموش کند نمازش صحیح نیست مگر آن که انجامش دهد».

و می گوید: «دلیل این که ارکان با سجده سهو جبران نمی شود این است که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . وقتی در نماز ظهر یا عصر پس از دو رکعت سلام داد، [بعد از آن] کاملش کرد و آن چه را ترک کرده بود انجام داد و آن چه را ترک گفته بود به جا آورد و سجده سهو را انجام داد و این دال بر آن است که ارکان با سهو ساقط نمی شود و باید حتما انجامش داد» (الشرح الممتع: ۳/ ۳۱۵، ۳۲۳).

بر این اساس، کسی که تشهد پایانی را فراموش کند و سلام دهد اگر مدتی طولانی از نمازش نگذشته برمی گردد و می نشیند و تشهد را انجام می دهد و سلام می دهد و سپس سجده سهو را انجام می دهد و دوباره سلام می گوید. اما اگر مدتی طولانی از نمازش گذشته نمازش را دوباره ادا می کند.

والله اعلم